

Sygn. akt IV CZ 70/18

POSTANOWIENIE

Dnia 18 grudnia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Roman Trzaskowski (przewodniczący)

SSN Monika Koba (sprawozdawca)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

w sprawie z powództwa F. J.

przeciwko D. B.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 18 grudnia 2018 r.,

zażalenia pozwanego

na postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 3 kwietnia 2018 r., sygn. akt I ACa [...],

1) uchyla zaskarżone postanowienie,

**2) rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego
pozostawia w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 3 kwietnia 2018 r. Sąd Apelacyjny w [...] umorzył postępowanie apelacyjne, toczące się na skutek złożonej przez pozwanego D. B. apelacji od wyroku Sądu Okręgowego w O. z dnia 28 czerwca 2016 r., wskazując, jako podstawę prawną tego orzeczenia art. 182 § 1 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. W motywach rozstrzygnięcia wskazał, że postępowanie apelacyjne zostało zawieszone na zgodny wniosek stron (art. 178 k.p.c.) i podlegało umorzeniu, ponieważ żadna ze stron nie zgłosiła w ciągu roku od daty wydania postanowienia o zawieszeniu postępowania wniosku o jego podjęcie.

W zażaleniu na to orzeczenie pozwany zarzucił naruszenie art. 178 k.p.c. poprzez wadliwe zastosowanie i przyjęcie, że jego pełnomocnik skutecznie złożył na rozprawie apelacyjnej w dniu 24 marca 2017 r. wniosek o zawieszenie postępowania apelacyjnego na zgodny wniosek stron oraz art. 182 § 1 zd. 1 k.p.c. poprzez przyjęcie, że podstawa prawna wskazana w postanowieniu o zawieszeniu postępowania, jeżeli wniosek o podjęcie postępowania nie został zgłoszony w ciągu roku od daty postanowienia o zawieszeniu, zwalnia Sąd z obowiązku badania z urzędu, czy przyczyna wskazana w postanowieniu o zawieszeniu postępowania rzeczywiście istniała.

W odpowiedzi na zażalenie powód F. J. wniósł o jego oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stanowisko Sądu Najwyższego w kwestii dotyczącej tego, czy Sąd - umarzając postępowanie na podstawie art. 182 § 1 k.p.c. - bada rzeczywiste przyczyny zawieszenia postępowania, czy też opiera się wyłącznie na wskazanej w postanowieniu o zawieszeniu postępowania przyczynie wstrzymania biegu sprawy, nie jest jednolite.

Dominuje pogląd, że sąd ma nie tylko prawo, ale i obowiązek takiego badania. Nie jest związany podstawą prawną wskazaną w postanowieniu o zawieszeniu postępowania, będącą konsekwencją procesowych oświadczeń

stron, jeśli z materiału dowodowego wynika, że inna była rzeczywista przyczyna zawieszenia postępowania, a sąd opierając się na oświadczeniach procesowych - sprzecznie z materiałem dowodowym - powołał zgodny wniosek stron, jako podstawę zawieszenia postępowania (por. m.in. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 1985 r., III CZP 8/85, nie publ. i z dnia 25 lutego 1985 r., III CZP 86/84, OSNC 1985, nr 11, poz. 168, postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 października 1955 r., 4 CZ 185/55, PiP 1957, nr 3, poz. 649, z dnia 16 października 1963 r., I PR 487/63, OSNC 1964, nr 6, poz. 124, z dnia 5 kwietnia 1972 r., I CZ 45/72, OSNCP 1977, nr 12, poz. 238, z dnia 3 marca 1977 r., I CZ 20/77, OSNC 1977, nr 12, poz. 238, z dnia 14 września 1977 r., III CRN 194/74, OSP 1978, nr 4, poz. 80, z dnia 15 kwietnia 1983 r., IV PRN 4/83, OSNCP 1983, nr 10, poz. 167, z dnia 12 grudnia 1997 r., II CKU 121/97, Prok. I Pr. - wkł. 1998/5/37, z dnia 18 sierpnia 1999 r., I CKN 535/99, Wokanda 1999, nr 11, str. 9, z dnia 4 września 2008 r., IV CSK 213/08, M. Prawn. 2008/19/1012, z dnia 25 marca 2010 r., I CSK 252/09 nie publ., z dnia 6 października 2010 r., II CSK 170/10, nie publ., z dnia 4 czerwca 2014 r., II CSK 561/13, OSP 2014, nr 12, poz. 117, z dnia 27 sierpnia 2015 r., III CSK 171/15, nie publ. oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 marca 2002 r., V CKN 947/00, M.P. 2002, nr 20, poz. 948).

Prezentowane jest również stanowisko, że Sąd umarzając postępowanie zawieszone na zgodny wniosek stron oraz z przyczyn wskazanych w art. 177 § 1 pkt 5 i 6 k.p.c., nie bada, czy przyczyna wskazana w postanowieniu o zawieszeniu postępowania rzeczywiście istniała (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 1998 r., II CKN 713/98, OSP 1999, Nr 10, poz. 176, z dnia 7 lutego 2003 r., III CK 276/02, nie publ., z dnia 7 listopada 2003 r., I CK 176/03, nie publ., z dnia 4 marca 2008 r., IV CSK 342/07, nie publ., z dnia 18 czerwca 2004 r., II CK 382/03, I C 2005, nr 1, str. 49, z dnia 9 lutego 2006 r., V CK 457/05, nie publ., i z dnia 4 marca 2008 r., IV CSK 342/07, nie publ.). U jego podstaw leży pogląd, że w kontradiktoryjnym procesie cywilnym ciężar dbałości o swoje interesy spoczywa na stronach, a zaniechanie podjęcia określonych czynności procesowych wiąże się z ryzykiem wystąpienia niekorzystnym następstw.

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejsze zażalenie opowiada się za pierwszym stanowiskiem, uznając, że akceptacja procesowych następstw

nieprawidłowego zawieszenia postępowania, wywodzona z prawomocności formalnej i mocy wiążącej postanowienia o zawieszeniu, stanowiłaby nadmierny formalizm, skutkujący w okolicznościach sprawy pozbawieniem pozwanego prawa do rozpoznania jego sprawy w instancji apelacyjnej. Pozostawanie sprawy w stanie spoczywania jest bowiem wyjątkiem od obowiązku sprawnego rozpoznawania spraw sądowych (art. 45 Konstytucji RP), a umorzenie postępowania jest wyjątkiem od obowiązku merytorycznego rozpoznania sprawy i nie może być rozciągane na wypadki nie wymienione w ustawie. W konsekwencji umorzenie postępowania apelacyjnego może mieć miejsce, jeżeli wystąpiły rzeczywiste przyczyny uzasadniające taką decyzję procesową, a nie kiedy zostały błędnie zakwalifikowane w postanowieniu o zawieszeniu postępowania.

W analizowanym przypadku następcza ocena rzeczywistych przyczyn zawieszenia mających charakter prejudycjalny dla umorzenia postępowania prowadzi do wniosku, że nie zaszły przesłanki do umorzenia postępowania apelacyjnego. Jednym z zarzutów apelacji pozwanego od wyroku Sądu pierwszej instancji uwzględniającego skargę pauliańską, było błędne przyjęcie przez Sąd Okręgowy istnienia stanu niewypłacalności dłużników, w świetle wartości ich majątku, pozwalającego na zaspokojenie wierzytelności powoda i toczącego się skutecznie postępowania egzekucyjnego. Z przebiegu rozprawy apelacyjnej z dnia 24 marca 2017r. utrwalonej za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk wynika, że strony z inicjatywy Sądu Apelacyjnego złożyły wprawdzie zgodny wniosek o zawieszenie postępowania, ale u podstaw ich stanowiska, legło przekonanie o zależności między toczącym się postępowaniem egzekucyjnym przeciwko dłużnikom, a wynikiem sprawy dotyczącej uznania za bezskuteczną czynności prawnej między dłużnikami a pozwanym i oczekiwanie na zakończenie tego postępowania (k. 132 i k. 182). Brak wniosku o podjęcie zawieszonego postępowania nie stanowił zatem przejawu beczynności pozwanego sankcjonowanej umorzeniem postępowania (art. 182 § 1 k.p.c.), lecz wynikał z oczekiwania na zakończenie postępowania egzekucyjnego, którego bieg był przyczyną zawieszenia postępowania, a wynik, mógł w ocenie Sądu Apelacyjnego i stron przyczynić się do rozstrzygnięcia spornych kwestii. Czasokres trwania postępowania egzekucyjnego nie był zależny od woli stron, automatyczne

umorzenie postępowania w oderwaniu od okoliczności stojących u podstaw jego zawieszenia było zatem bezpodstawne.

Z tych względów, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. uchylił zaskarżone postanowienie, orzeczenie o kosztach postępowania zażaleniowego pozostawił, zgodnie z art. 108 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i art. 394¹ § 3 k.p.c., Sądowi, który wyda orzeczenie kończące postępowanie w sprawie.